JANUS PANNONIUS EPIGRAMMÁINAK ÚJ KIADÁSÁHOZ

RITOÓKNÉ SZALAY ÁGNES

Inveni portum. Spes et fortuna valete:
nil mihi vobiscum, ludite nunc alios.
(Ep I 160 Tel. = 113 M.)

így fordította valamikor latinra a Görög Anthologia egy darabját Janus Pannonius.[1] Verseinek egy része, most, amikor az epigrammáknak új kiadása megjelent, ismét egyszer kikötőbe ért. De vajon úgy-e, ahogyan azt a költő egykor akarta volna?

A kiadást előkészítő munkálatok során az én föladatom volt a majdnem félezer vers születési körülményeinek földerítése, azután valamilyen sorba rendezés, és végül a verskötet megkomponálása. Ez utóbbi már megvalósult a kiadott kötetben.[2] Az egyes versek vizsgálatára a következő kötetben kerül sor, mert ez tartalmazza majd a kommentárokat.

Bármiféle érdemi munkához, a költő esetleges kötetkompozíció tervéhez, csak a szöveghagyomány alapos ismeretének segítségével kezdhetünk hozzá. Mai ismereteink szerint a költő hagyatéka egyáltalán nem volt még olyan állapotban, hogy az kötetbe rendezésről tanúskodna. A kézirati hagyomány egyértelműen tanúsítja, hogy a versek Janusnál valaha külön lapokon voltak. A hely adta lehetőséggel élve, így legföljebb néhány rövidebb mű alkothatott kisebb csoportot. Ezt a kézirathalmazt mentette magával Mátyás bosszúja elől menekülve, jó barátja Thúz Ozsvát püspök zágrábi székhelyé-

---

[1] AP 9, 49.

[2] Ianus Pannonius, *Opera. Vol. I. Epigrammata*. Fasc. 1. Textus. Ed. Iulius Mayer. Similia addidit Ladislaus Török, Budapest, Balassi, 2006. A következőkben: Ep 000 M. A máig nélkülözhetetlen korábbi kiadás: *Iani Pannonii poemata*. Pars I–II. Ed. Samuel Teleki, Traiecti ad Rhenum, 1784. A következőkben: Ep 000 Tel.

re. Ott érte a halál 1472-ben. Nyolc évvel ezután, 1480 telén, a király ugyanott Zágrábban tartományi gyűlést tartott. Ekkor adott megbízást kancelláriája vezetőjének, Váradi Péternek, hogy az elhunyt poéta-püspök ott őrzött hagyatékából az epigrammákról másolat készíttessék. A hagyomány csak az epigrammák összegyűjtéséről szól. Talán azért, mert ezek akkor már országszerte ismertek voltak. A munkamenet a fönnmaradt kéziratok segítségével jól rekonstruálható. Kiemelték és a gyűjtemény elejére tették a megrendelő Mátyás királyt illető verseket. Majd valószínűleg több másoló is kapott egy-egy csomó kéziratlapot. A már eredetileg is rendezetlen vershalmaz így azután bármiféle koncepciót nélkülöző kötetet képezett. Fönntartotta viszont a költőtől magától megőrzött csaknem teljes hagyatékot. Ez a Váradi-féle, hevenyészett gyűjtemény az őse az epigrammák ún. Budai kéziratcsoportjának, amely egykor 378 verset tartalmazott. Ehhez járultak utóbb azok a darabok, amelyeket még Janus küldött vagy ajándékozott másoknak, és ő maga nem tartotta meg a fogalmazványt. Ezekből mára, több évszázad kutatóinak szorgalmát dicsérve, még 78 epigrammát sikerült föllelni.[3] Ha a gyűjtemény így többé-kevésbé teljesnek tekinthető is, az elmondottakból nyilvánvaló, hogy a kiadást illetően a költő szándékához ezen az úton nem jutottunk közelebb.

Más út kínálkozik, ha a kortársak példájának nyomát követjük. Leginkább a pályatárs, Tito Vespaziano Strozzinak a Vaticani Könyvtárban őrzött sajátkezű kézirata érdemes a tanulmányozásra.[4] A hosszú életű, 80. évét is megért Strozzinak vergiliusi mintára, a „*iuvenilia*"-tól a nagyeposzig sikerült fölépítenie teljes költői életművét. Kisebb műveit a vaticani, munkapéldánynak tekinthető kéziratba gyűjtötte össze úgy, hogy időrenden belül csoportokat fogott egybe. Ezek egy-egy „liber"-t képeztek. Ezek mindegyike valamilyen korszakhatár közé illeszkedik. A kronologikus elrendezés így még nagyobb hangsúlyt kap. A különféle tinták és papírok tanúsítják a folyamatos javítás nyomait. Olykor lapokat cserélt ki, vagy illesztett a már meglévők közé. A versek között vannak prózai szövegek is, ezek is az időrend nyomatékául szolgálnak. Az így ránk maradt kötet fölépítését a szakirodalom ma kifejezetten autobiografikusnak tekinti. A kortárs költők esetében, ha nem is figyelhető meg ilyen közelről az életmű születése, a végeredmény hasonló. A teljes kiadások kronologikus elrendezésűek, a monotóniát valamilyen szakaszokra tagolással kerülik el.

Kísérletet tehetünk-e valami ilyenféle megoldásra Janus esetében is, most már föltehetően a teljes hagyatékot bírva? Más a helyzet a mi esetünkben azért, mert teljes szövegkiadásról van szó. Akkor pedig olyan állapotban kell azt közreadnunk, amelyben találtuk. Javítani, válogatni a költő helyett nincs jogunk. Ha a fönti, Strozzi-féle elvet követjük, akkor ugyancsak nehéz próba elé kerülünk, amikor az egyes versek születésének körülményeit és idejét kell megállapítanunk. Márpedig az alkalom, vagy a címzettek azonosítása nélkül a versek nem kerülhetnek saját helyükre. Minthogy ez az

[3] A szöveghagyomány történetének összefoglalása Mayer kiadásának 9–59. lapjain.
[4] Bibliotheca Apostolica Vaticana. Ottoboni latini 1661.

azonosítás a versek legnagyobb részénél megnyugtató eredménnyel járt, végül is az időrendi elhelyezést sikerült érvényre juttatni Janus kisebb terjedelmű verseinek kötetbe rendezésénél. Mintha magától a költőtől is erre mutatna az intés:

Scilicet ingenio multum locus addit et aufert,
inter et est, sub quo sidere carmen eat.
(Ep I 35 Tel. = 377 M. 5–6)

Janus 25 évnyi alkotó időszakán a hely is, meg az ég változása is alaposan nyomot hagyott. A szövegkiadásban a korhatárokat mégsem jelöltük. Szándékunk ezzel is az volt, hogy ne megkomponált műalkotást készítsünk a költő helyett. A kommentár kötetben, ha nem is mindig megnyugtatóan, a végleges bizonyosság igényével, az egyes versek besorolását is megindokoljuk. Hogy hogyan is történt egy-egy epigramma „helyhez kötése", azt a következőkben néhány példán mutatom be, követve kötetünk időrendjét.

Milyen volt az az ég és az a táj, ahonnan elindult? Miután apját korán elvesztette, anyai nagybátyja: Johannes (Vitéz) de Zredna vette magához váradi püspöki udvarába. Az itteni jónevű káptalani iskolában kapta meg az akkor szokásos alapismereteket. Innen indították továbbtanulni 13 évesen Ferrarába. Mit vitt magával? Jó adag magabiztosságot, mert az országszerte ismert államférfi-főpap oltalma alól jött, és ő maga sem szűkölködött ezen adottság nélkül. Hozta azután a latin nyelv ismeretét, és ennek közbeszéd szintjén használni tudását. Nemes fölmenői, mindkét ágon már több generáción keresztül „litteratusok" voltak.[5] Pörös ügyek során, olykor mások képviseletében is a latin nyelvet használták. A hazai hivatali életben akkor ez volt az általános uzus. A váradi iskola erre az otthonról hozott alapra támaszkodhatott. Figyelmet érdemel, hogy itt kerülhetett kezébe Venantius Fortunatus több verse is. Csak itt, mert ez a költő nem tartozott a ferrarai költőkánonba, amely úgy szólt, hogy Juvenalis után „usque ad Dantem Aldegerium aut Petrarcham Franciscum siluere Camenae."[6] Úgy tűnik, hogy Fortunatus ismeretének lehet szerepe későbbi érdeklődési körének kialakulásában. Merészebben fogalmazva, talán az indíttatást is tőle nyerte. Ismerete szövegszerűen kimutatható a legkorábbi versektől a Guarino-panegyricus utolsó redakciójáig. Az is föltűnő, hogy Fortunatus reminiscentiája mindig ott bukkan föl, ahol Janus versei őszinte érzésekről tanúskodnak.[7]

Meglehetősen jó készség a latin nyelv használatára, magabiztosság és biztosan valamiféle verselőkészség – ezekkel az adományokkal érkezett a 13 éves ifjú 1447-ben

[5] Ritoókné Szalay Ágnes, „III. János pécsi püspök azaz Janus Pannonius családjáról", in: *„Nympha super ripam Danubii"*, Budapest, Balassi, 2002, 23–29. (A továbbiakban: *„Nympha... "*)

[6] Italo Pantani, *„La fonte d'ogni eloquenzia". Il canzoniera petrarchesca nella cultura poetica del Quattrocento ferrarese Roma*, Bulzoni, 2002, 132.

[7] Ritoókné Szalay Ágnes, „Janus Pannonius és Venantius Fortunatus", in: *„Nympha... "*, 37–44. A költő elődd formáló hatását azt ottani véleményemhez képest még meghatározóbbnak látom.

Itália kék ege alá Ferrarába. Ezeket a képességeket ismerte föl nagyon hamar a gyakorlott szemű tanár, Guarino. A népes családja és tanítványai előmenetelét gondosan szervező mester hamar megtalálta az alkalmat, hogy a tehetséges ifjúval nagyobb nyilvánosság elé lépjen. A helyszín Scienta volt. A Po túlsó oldalán lévő kis faluban volt az Este család majorja. Jutalmul itt vakációzhattak az arra érdemes diákok is. Közöttük lehetett például Janus három irigyelt diákpajtása is. Róluk szól a „Marco, Georgio et Antoniolo Scientae rusticantibus" című elégiája.[8] A kis falu 1448 augusztus 2-án látványos ünnepség színhelye volt. Guarino mester legidősebb fia: Manuele, mint a helység plébánosa, helyreállíttatta a romos harangtornyot. A fölszentelési ünnepségre a templom névadójának, Szent István vértanúnak ünnepén, került sor az udvar képviselőinek jelenlétében. Hosszabb vers magasztalta a templom patronusát, és a 38 disztihonban jutott hely a derék Manuele plébános dicséretére is, aki a rábízottak hű gondviselője. A kéziraton, amely a verset fönntartotta, a mű szerzője Manuele Guarino. A verselmény modern kiadójának, Silvio Pasquazinak föltűnt, hogy a szerző is, a megszólított is ugyanaz a személy. További kételyeket támasztott benne az, hogy a műben gyermeteg szerzőre valló megoldásokra bukkanhatunk.[9] Különben is Manuelétől, aki ekkor már az egyházjog professzora volt, nem ismerünk egyetlen költői alkotást sem. Pasquazi kételyeit eloszlathatjuk, ha szétnézve Guarino környezetében, az alkalmi vers szerzőjében Janust (azaz akkor még Johannest) véljük fölfedezni.[10] Erre a föladatra, amely a család és iskolája hírnevét egyként növelhette, Guarino a verselgető csodagyereknél aligha találhatott volna alkalmasabbat. Megtámogatja föltételezésünket egy epigramma, amelyet még mint Johannes intézett Manueléhez. Ez egy kísérővers, amelyet a nagyobbak mellé illett csatolni, mintegy ajánlásként abban a korban. Janus később is, mint most is Manueléhez intézett versében , ezt a szokást követte:

Accipe, quaeso, tui munuscula parva Io/h/annis,
exhilares frontem, dum capis, ipse tuam.
Ante tamen nomen nobis memor esto ignoscere, quod non
redduntur meritis, praemia digna tuis.
(Ep II 15 Tel.= 9 M.)

Ez a háttere annak, hogy a jelentéktelen kis epigramma miért került a korai versek közé a kötet elejére.

Több mint 150 kortárs nevét tartalmazza az epigrammagyűjtemény. A nevek jó része álnév, vagy inkább gúnynév. Van persze olyan szereplő is, akit saját nevén szólított meg. Sokszor ilyen esetekben a gyerekifjú emberismeretét csodálhatjuk. Kevéssé érdemli meg például a mi megbecsülésünket is Ludovico Carbone, akinek gátlástalansá-

[8] El. II 3 Tel.
[9] Silvio Pasquazi, *Poeti estensi del Rinascimento*, Firenze, Le Monnier, 1966, 117–118.
[10] Ritoókné Szalay Ágnes, „Egy ismeretlen Janus elégia?", in: *„Nympha…"*, 45–54.

ga, és az önértékelés hiánya utóbb a Guarino katedrájának elnyeréséért bevetett eszközök miatt vált nyilvánvalóvá.[11] Janus még mint diáktársát tűzte gyilkos tollának hegyére. Máskor meg a derék Roberto Orsival évődő versekre a címzett egész élete pályáján rászolgált. Ha a kortársaknak ott a diákközösségben nem is okozott problémát az azonosítás, minket a sokjelentésű, esetleg álnév tévútra is vezethetne. Maga a költő ritkán jön segítségünkre, de akad azért ilyenre is példa. Tíz darabból álló versfüzérrel támadja például a versfaragó Gryllust. Ez a név az ókor óta használatos az ocsmány gúnyolódásra. Janusnál az egyik epigrammában a címzett lelepleződik:

Cum tu, Grylle, sonas, reticent per tesqua cicadae,
malo sonent illae, dummodo tu taceas.
(Ep I 156 Tel. = 30 M.)

A szójáték a versben kettős. Ugyanis a számadáskönyvek tanúsága szerint, az Este udvarban Paolo Grilli mint „suonatore" kapta a fizetését.[12]

Egészen különös csoportot képeznek azok a címzettek, vagy említettek, akiknek neve a csodált Martialisnál, vagy Beccadelli Hermaphroditusában is előfordul. Gallus, Ruffus, Aulus, vagy éppen Hodus, Bertus és Crispus azonosítása néhol eredménnyel járt, máshol megfejtésük az utánunk következőkre maradt. A két említett mintát követi – olykor jelentős szöveg vagy ötlet átvétellel – a Laeliától Ursuláig terjedő női névsor is. Az összezárt diáktársadalom szórakoztatására szolgáló versekről már Sabbadini megmondta, hogy azok: „Più parole che fatti, più imitazione che realtà."[13] Ami az imitazione-t illeti, arra a kötetben Török László similia gyűjtései bőséges példával szolgálnak. Egy két név alatt talán Janusnál is valódi személy rejtőzik. Agnes vagy Justina esetében fölmerülhet a gyanú, hogy ők Marcello vulgáris, azaz olasz nyelven írt verseinek címzettjei Janus latinnyelvű változatában.[14]

Felhők azért olykor Itália kék egén is csoportosultak. Egy bizonyos Prosperre írt négy verse is tanúskodik erről. A történet röviden a következő. Janus elküldte verseit az etruszk föld szülötte Prospernek. Viszonzásképpen az küldött ugyan egy százast (*centena*), de kíséretül egy sorra se méltatta:

Qui centena tuo numeravit nomine nobis,
attulit is nullum, Prosper, epistolium.
(Ep I 225 Tel. = 216 M.)

---

[11] Lao Paoletti, „Ludovicus Carbone", in: *Dizionario biografico degli italiani* (a továbbiakban *DBI*), vol. 19, Roma, Enciclopedia italiana, 1976, 699–703.

[12] Giuseppe Pardi, „Borso d'Este duca di Ferrara, Modena e Reggio", *Studi storici* 15 (1906) 47.

[13] Remigio Sabbadini, *Vita di Guarino Veronese*, Genova, 1891, 142.

[14] Ep I 341 Tel. = 283 M., 349 Tel. = 291 M., 357 Tel. = 296 M., 209 Tel. = 279 M., 339 Tel. = 281 M. 340 Tel. = 282 M.

A közvetítő azt is elárulta, hogy a címzett csodálkozott. Ámulata tárgya volt ugyanis, hogy a „rudis terra" is lehet szülőhelye egy ilyen tehetségnek:

Quod rudis ingenio talem me terra creavit,
miraris Tusci, Prosper, alumne poli.
(Ep I 148 Tel.= 214 M.)

Végül még az is kiderül, hogy Prospernek nem nagyon tetszettek Janus epigrammái, bírálta azokat:

Non bona me jactas epigrammata fingere, Prosper.
(Ep I 125 Tel. = 215 M.)

A versciklus címzettje, amint azt sikerült kideríteni, a Janusnál egy emberöltővel idősebb Prospero Colonna kardinális.[15] A Colonnák családja szívesen hivatkozott az etruszk ősökre. Maga a kardinális igen nagy tekintély volt a Kúriában. Több pápaválasztáson is az esélyesek között szerepelt a neve. Pártolta a művészeteket, tisztelte és gyűjtötte az ókor emlékeit. 1450 őszén Guarino Ferrarából kereste vele a kapcsolatot, hogy maga és fiai ügyéhez Rómában tőle támogatást kapjon. Colonna a megkeresésre barátságosan válaszolt. Ezt Guarino újabb levele követte. Ebben emlékeztette arra, hogy a Colonnák egykor Petrarcát támogatták.[16] Az ismeretség keresése és a mecénásságra való utalás is Flavio Biondóval lehet kapcsolatban. Itália historicusa Ferrarában ekkor készült el nagy műve Etruriával foglalkozó részének első változatával. Ezt küldte el ismerőseinek, közöttük régi pártfogójának, a témában érintett Colonna kardinálisnak. A küldeményt 1450 decemberében egy ifjú ferrarai poéta, Tito Strozzi vitte Rómába.[17] Nem kétséges, hogy Guarino jó szándékának engedelmeskedve, a Janus verseit is ezúton ismerhette meg a kardinális. Strozzi és Janus között éppen ebben az időben folyt a barátságos „gyűrű-certamen". Hogy Janus epigrammákat említ, az csak annyit jelenthet, hogy ezeket is mellékelte a küldeményhez. A „rudis terra" ebben a vonatkozásban nemcsak Etruriával kapcsolatban érthető, hanem azért is, mert a költőtárs Strozzi családja is sok évszázados itáliai ismertséggel rendelkezett. Ami Janust illeti, az ő számára 1450 tele a keserves várakozás időszaka volt. Hazarendelték ugyanis, de az otthonról várt pénz késett. Maga Guarino sem engedte el adóssággal terhelt tanítványát. Janus fűhöz-fához fordult segítségért, olykor hiába, máskor eredménnyel. Ennek a korszaknak versei többnyire az őt foglalkoztató anyagi gondokról szólnak. Tudta ezt Strozzi is, és tőle bizonyára Colonna kardinális. A mecénás ősökre való utalás Guarino levelében meg is tette a magáét, az említett „centena" formájában. Annyira azonban Ja-

[15] Franca Petrucci, „Prospero Colonna", in: *DBI* 27, 1982, 416–418.

[16] Epistolario di Guarino Veronese, raccolto da Remigio Sabbadini, Vol. 2, Venezia, 1916, Nr. 826.

[17] Bartolomeo Nogara, *Scritti inediti e rari di Biondo Flavio* (Studi e Testi 48), Città del Vaticano, 1927, 163–164.

nus mégsem volt nyomorult helyzetben, hogy az önérzetén esett bántódásokat szó nélkül tűrje. Márpedig ennek egész sorozatáról volt szó. Először is küldeménye írásos válasz nélkül maradt. Ehhez tudnunk kell azt, hogy a pannóniai poéta híre akkor már túllépte Ferrara határait. Megszokta a kényeztető dicsőítéseket. Ehhez képest most újra szemébe vágták az annyit hánytorgatott északi származását. Ráadásul verseivel nem is aratott sikert. Ebben a helyzetben Janustól csak a ciklus negyedik epigrammáját várhatjuk:

Quam te, Prosper, amem, potes hoc cognoscere solo,
in caelum e terris te quod abire velim.
(Ep I 288 Tel. = 217 M.)

És most változtassunk megint égtájat! Janus máig legkedveltebb versei közé tartozik az ún. Váradi búcsúvers.[18] Ugyanakkor ez az a mű, amelynek keletkezési idejét tekintve a legnagyobb a bizonytalanság. A már érettebb költőnek Váraddal kapcsolata adódhatott hazalátogatásai során, először 1451-ben, azután 1455-ben. De innen indulhatott fölfelé ívelő egyházi pályája is 1458-ban. Valamennyi időpontnak vannak védelmezői. Én az 1455-ös változat mellett döntöttem. Akkor a költő számára Várad fölött felhőtlen, ragyogó kék volt az ég. Megkapta ugyanis a káptalan jól jövedelmező dignitását, a custodiatust. Ettől kezdve nem kellett többé aggodalommal várnia az otthonról jövő pénzt. Janus ettől kezdve a maga ura, akinek ifjúi öntudatát is növelte az egyházi méltóság. Címével büszkén élt is, amint az az Aeneas Sylviusszal való verses levélváltásból kiderül.[19] Erről itáliai barátai is hamarosan értesültek, a távolsággal növelve a hír nagyságát.[20] A váradi búcsúvers ezt a magabiztosságának újabb lökést adó lelkiállapotot tükrözi. Hogy a helyhez most már hivatalosan is kötődött, azt tanúsítja a vers is. A custos tiszte volt ugyanis a székesegyház ereklyéinek őrzése, közöttük legfőképpen Szent László fejereklyéé. A vers utolsó szakaszában ezért utoljára tőle vesz búcsút, amikor a bécsújhelyi birodalmi gyűlésre indul. Itt került sor az Aeneas Sylviusszal való találkozásra. Aeneas, a diplomata főpap éppen egykorú volt a föntebb említett Prospero Colonna kardinálissal. (Három év múlva Colonna tette az 1458-ban Piusként pápává választott Aeneas Sylvius fejére a tiarát.) Most még 1455-ben vagyunk. Öt évvel ezelőtt írta a nélkülöző Janus Prosperóra a mérges és tegyük hozzá, szemtelen verseket. Változott közben az idő és a hely is. Az Aeneas Sylviusszal való találkozást megelőzte már költői hírneve és egyházi statusának emelkedése is. Most Aeneas volt az, aki a „váradi custostól" verseit kérte. A hagyományozott szövegben a címzett mindig megkapja egyházi titulusát. Ez arra mutat, hogy azt nagyon büszkén viselte. A ver-

[18] Ep II 5 Tel. = 321 M.

[19] Ep I 381–384 Tel. = 322–324 M. és Append. 2 M.

[20] Itáliában már a püspökségének híre terjedt. Gianvito Resta, *Giorgio Valagussa umanista del Quattrocento* (Miscellanea Erudita XIII), Padova, Antenore, 1964, 235.

ses levélváltás során most Janus vonakodott műveivel előállni, kérette magát. Huszti finom megfigyelése szerint, ősz és tavasz találkozása ez a néhány vers.[21] Scevola Mariotti meg arra figyelmeztet, hogy Janus milyen tapintatosan javította Aeneas prozódiai hibáit.[22] De, hogy a pannóniai költő hangja még a régi is tud lenni, azt a cseh kancellár, Prokop von Rabenstein okvetetlenkedéseit lesöprő, ugyanott írt epigrammája tanúsítja:

Hoc unum semper quaeris, superetne Maronem
Tullius, an maior sit Cicerone Maro?
Nescio, verum illud belle scio, quod tibi nunquam
est visus, Procopi, nec Maro, nec Cicero.
(Ep I 230 Tel. = 333 M.)

Ha vizsgálatunkat az egyik legkorábbi, jelentéktelennek tűnő epigrammával kezdtük, akkor fejezzük ezt be Janusnak, mai ismereteink szerint, legutolsó versével. Henricus germán poétához szólnak ezek, mind a kettő válaszversként született. A címzettet már korábban sikerült Heinrich von Gundelfingen rajnai humanistával azonosítani.[23] Ő 1470-ben tanárával, Peter Luderrel járt Bécsben. Erre a tájékra nyilvánvalóan az újonnan alapított Academia Isotropolitana híre csalogatta az érvényesülés lehetőségeire vadászó két humanistát. Henricus egyik verse az alapító esztergomi érseket, Vitéz Jánost magasztalja. A másik Janusnak hízeleg. Mindezt a Janus tollából való két válaszversből tudjuk. Egyikük a horatiusi iambikus trimeterrel váltogatott iambikus dimeter, a másik sapphói óda formájában íródott. Korábban ezekkel a versformákkal Janusnál nem találkozhatunk. Hogy most mégis, annak a verses levélváltás szabálya a magyarázata: a köszöntést ugyanabban a formában illett viszonozni. Henricustól egyébként fönnmaradt néhány évvel későbbről egy ugyanilyen sapphói óda, mint amilyet Janusnak küldhetett, a strassburgi Peter Schotthoz.[24] Mivel az erre írt válaszvers is megmaradt, azt is tudjuk, hogy a versszakok számával is illett a kihívónak megfelelni. Nem kétséges, hogy Janus még állta a versenyt az ifjú poétával. De válasza sokkal több a formai megfelelésnél. Búcsúvers ez, búcsú a költészettől, és erre a búcsúra a megváltozott ég és a megváltozott föld késztette:

Turbidi me sors miseranda regni
tristibus curis tenet involutum,
nec sinit dulces meminisse rythmos
metraque Phebus.
(455 M. 41–44)

---

[21] Huszti József, *Janus Pannonius*, Pécs, 1931, 38.

[22] Scevola Mariotti, „La corrispondenza poetica fra Giano Pannonio ed Enea Silvio Piccolomini", in: *Umanesimo e Rinascimento. Studi offerti a Paul Oskar Kristeller*, Firenze, Olschki, 1980, 45–56.

[23] Ritoókné Szalay Ágnes, „Humanisták verses levélváltása", in: *„Nympha...*", 62–64.

[24] Murray A. and Marian L. Cowie, *The Works of Peter Schott 1460-1490*, Vol. 1, Chapel Hill, 1963, 300–303. A szerzőknek nem sikerült azonosítani a költőt a kommentár kötetben sem.

Orpheusszal együtt már halott a költő. Elárvult lantjának zenéjét csak a tenger mormolása viszi tovább:

Orba quin vatis lyra iam perempti
garrulos nulla feriente chordas,
dum natat ponto, strepuisse fertur
flebile murmur,
(455 M. 21–24).

Societas Neolatina Hungarica
Sectio Debreceniensis

294361

CLASSICA • MEDIAEVALIA • NEOLATINA II

MTAK
0 00003 07031 4

Ediderunt
Ladislaus Havas et Emericus Tegyey

Debrecini
MMVII

MTAK
BA-054.253
Classica, mediaevalia,
neolatina II.
200800109

A kötet a TS 049843-as nyilvántartású OTKA-pályázat
támogatásával készült

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

A címlapon:

Az 1512. évi első Janus Pannonius-kiadás címlapja

A hátlapon:

Az Admonti-kódex első lapja

ISBN 978-963-473-076-7

M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA
Könyvtár 2008 / 00109

TARTALOMJEGYZÉK

I. Acta conventus die duodevicesimo et undevicesimo mensis Decembris anno MMVI Szegedini habiti 5

Bartók István: „*Ad reliquarum nationum exemplum*" A neolatin grammatikai irodalom hatása az első magyar nyelvtan létrejöttére 7

Csehy Zoltán: *Hortorum custos* (Megjegyzések a priapikus hagyomány kérdéskköréhez) 19

Havas László: Hagyomány és aktualizálás. A *saeculum* fogalmának jelentősége a római és latin nyelvű irodalomban Livius Andronicustól Florusig és Nadányi Jánosig 27

Jankovits László: „*Vir tersissimus Jacobus Piso*" – magyar humanista költő *és diplomata az erazmista világában* 41

H. Kakucska Mária: Joannes Ludovicus Vives és a „*Linguae Latinae Exercitatio*" 51

Kecskeméti Gábor: Magyarországi és erdélyi humanisták filológiai tevékenysége a 16–17. században 63

Kiséry Zsuzsanna: *et poetis necessarium argentum* – Humanizmus és humanisták Luxemburgi Zsigmond környezetében. Egy kutatási terv vázlata..... 73

M. Nagy Ilona: Árpád-házi Szent Margit legendájának középkori és neolatin változatai 85

Nemerkényi Előd: Szent István Intelmeinek kutatástörténete 95

Pajorin Klára: Poggio Bracciolini és Magyarország 103

Ritoókné Szalay Ágnes: Janus Pannonius epigrammáinak új kiadásához 117

Szabó András: A humanista életrajzi beszéd Magyarországon a 16. század második felében 127

Tüskés Gábor – *Knapp* Éva: Német–magyar kapcsolatok a 17. századi latin irodalomban 135

II. Studium 149

Frenyó Zoltán: Andreas Pannonius augusztinizmusa. A *De civitate Dei* eszméi Andreas Pannonius *Libellus de virtutibus* című művében 151

III. Recensio

Báthory Orsolya: Madas Edit, *Sermones de Sancto Ladislao Rege Hungariae – Középkori prédikációk Szent László királyról*, Debrecen, 2004, Kétnyelvű kiadás, 346 p. (Agatha, XV., sorozatszerkesztő Havas László) 169